

Scrabble, scrabble, metroasema,

scrabble

FRANÇOISE SCHEIN

Belgialaissyntyisen taiteilijan Françoise Scheinin teosten mittakaavassa ei ole ainakaan mitään pienimuotoisuuden tai sievistelyn vikaa. Scheinin keskeisimmän projektin taideteokset ovat kokonaisia metroasemia, joita hän on suunnitellut Pariisiin, Brysseliin ja viimeksi Lissaboniin. Neuvottelut ovat pitkällä Berliinin kaupungin kanssa, Tukholman projekti on vasta aluillaan. Tulevaisuuden listalta löytyvät myös Tokio, New York ja Sydney.

Scheinin huimana tavoitteena on muodostaa suunnitelmistaan metroasemista koko maapallon kattava maanalaisten verkko. Yhteisenä kattoiteamana asemalta toiseen siirtyä ihmisoikeudet, niiden puolus-

Françoise Schein, Pariisin Concorde -metroasema.

taminen ja merkityksen miettiminen. Kullakin asemalla on paikkaan liittyvä oma erikoisteemansa. Scheinin työt ovat selkeän poleemisia. Hän kyseenalaistaa, tönii määritelmää ja käsitteitä kysyen suoraan esimerkiksi mitä sinä ymmärrät sanalla demokratia, minkä sisällön sille annat.

Urbanin suurkaupungin hahmottajana Schein vie julkisen taiteen (public art) aivan uudelle tasolle pois keskinkertaisuudesta ja mitäänsanomattomuudesta. Kantaaottavat metroasemat ovat loistava osoitus siitä, että julkisen, verorahoilla tuotetun julkiseen tilaan sijoitetun taiteen ei pidä olla vain ympäristöystävällistä, kunniaa osoittavaa tai esikuvana toimivaa. Se voi pysäyttää, iskeä tikulla silmään tai kampaistaa.

Scheinin valitsema väline on suorastaan nerokas. Metroasema on erinomainen paikka puhutella ihmisiä. Lento- ja junasemien ohella metroasema on se paikka,

jossa me joudumme tyhjässä, tapahtumattomassa tilassa väkisinkin odottamaan. Lisäksi metroasemissa painottuu niiden samankaltaisuus ja tylsyys.

Nerokasta on myös miten hän materiaalivalinnoillaan myötäilee perusasemia. Schein peittää metrojen seinät yksittäisillä keramiikkalaatoilla, jotka muodostavat kymmenientuhansien palojen palapelin, suurellisen sanaleikin demokratian periaatteilla ja yksilön oikeuksilla. Lopputulos on kuin suunnaton scrabble-pöytäpeli; vain pistelaskua, katsojan, matkustajan havaintoa vailla.

Scheinin metroseinät hämmästyttävät, ja herättävät mielenkiinnon. Matkustaja kokee yllytyksen. Metroa vartoessa katse ei turrukaan toistaan latteammassa mainoksissa. Seuraa huvittava illuusio, joka liittyy kiireellisen kaupunkilaisen ajankäyttöön. Päivästä toiseen jatkuva viive siirryttäessä maan alla töistä kotiin tai baariin ja takaisin ei enää tunnukaan tuhlalta ajalta.

1953 syntynyt Françoise Schein on koulutukseltaan arkkitehti. Omien sanojensa mukaisesti hän on sekä ammatillisesti että kansalaisuudeltaan ulkopuolinen. Pariisin galleristit kutsuvat Scheinia taidemaailman cowgirliksi. Nomadisuuden tunne näkyy hänen töissään, jotka korostuneesti pohtivat rajoja, kansalaisuutta sekä ajan ja paikan tajuua. Ranskankielisestä Belgiasta kotoisin olevana rajojen teennäisyys ja mätustettavuus oli hänelle jo lapsesta asti itsestään selvää.

Scheinin ensimmäinen julkinen toimeksianto tapahtui 1985 New Yorkissa, missä hän asui useita vuosia. Kyseessä oli teräksistä ja lasista rakennettu malli kaupungin metroverkosta, joka tarjosi yleiskuvan Manhattanin maanalaista maailmaa. Vuotta myöhemmin hän aloitti Dazibao-sarjan, joka lainaa nimensä kiinalaisten julkiselta tiedotusseinästä.

Sarjassa Schein muodostaa uudelleen kaupunkieja yhdistellen mm. niiden topografiaa, kosmologiaa, voimavirtalinoja ja historiaa. Keskeisessä osassa myöhemmissä näyttelyissä on pohjoinen ilmansuunta, josta Scheinille muodostui synonyymi myyttiselle loppumattomalle muualla, toisaalla olemiselle. Näyttelyistä mainitsemisen ansaitsee myös 1991 Pariisissa järjestetty kokoelma, jossa Schein esittelee Yhdysvalloissa sijaitsevat Pariisi-nimiset kau-

pungit, joita on yhteensä 16 kappaletta.

Schein aloitti metroprojektinsa ensin vertailemalla kaupunkien karttoja mm. tietokoneessa käytettyihin mikrolastuihin. Samalla hän oli kiinnostunut muurahaista, ja niiden ulkopuoliselle avautumattomasta maailmasta.

Ihmisoikeuksien ohella metroasemat tekee erityisen mielenkiintoisiksi kuhunkin liittyvä erikoisteema. 1990 valmistuneessa Concorden asemalla Pariisissa teemana oli vuoden 1789 Ranskan ihmisoikeusjulistus. Metroaseman seinäpinnat täyttää kokonaa kyseinen teksti kirjoitettuna kirjain per laatta. Se pieni tärkeä juju piilee siinä, että julistus vaikuttaa epämääräiseltä sillä kirjoituksessa sanojen välit ja välimerkit on häivytetty. Yhteen letkaan kirjoitettuna julistuksen monumentaalisuus ja arvokkuus häviävät.

Brysselissä 1993 avatulla St Gillesin asemalla teemana on dyadi; kahden periaatteen yhdistyminen, missä molemmat täydentävät toisiaan. Dualisuus viittaa tällä kertaa maiden välisiin rajoihin ja ihmisoikeuksiin. Läpi aseman seinien kulkee zig-zag-linja, joka muodostuu Euroopan maiden rajalinjoista.

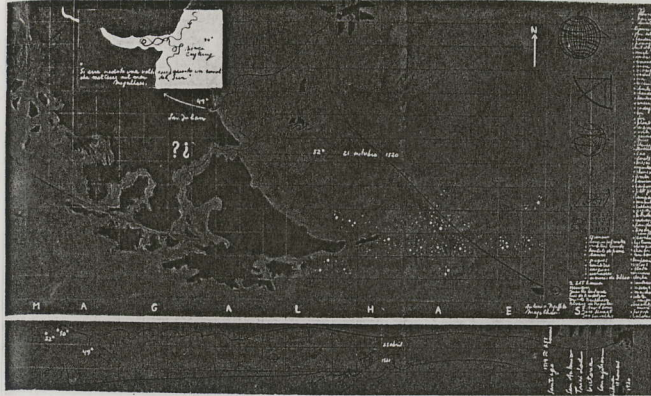
Berliiniin suunnitella oleva kohde on saksalaisen kirjailijan Heinrich Heinen mukaan nimetty asema idän ja lännen kosketus- ja kipupisteessä, juuri entisen muurin takapihalla. Teemana on Heinen teksteissä vahvasti esiintyvä muukalaisuuden tunne ja kysymys siitä mitä käsitteet saksalaisuus ja olla saksalainen tarkoittavat, pitävät sisäl-
lään.

Tukholmassa suunnitelmassa on Universitetet-aseman korjaus. Ajatuksena on peilata keskenään demokratian perusperiaatteita ja Scheinin sankarin, ruotsalaisen kasvitieteilijän ja tutkimusmatkailijan Carl von Linnén (1707-1778) ajatuksia kasvien universaalista luokitusjärjestelmästä.

On syytä mainita, että aivan metroprojektinsa alussa, ennen Pariisin metron rakennustöiden alkua, Schein tarjosi ideaa myös Helsinkiin, toiveenaan päästä aloittamaan verkostonsa siitä kaupungista mistä Etyk-prosessi lähti liikkeelle. Helsingin kaupunki kuitenkin kieltäytyi kunnasta, ja ilmoitti vielä, että jos he jatkavat taiteilijaa seinien koristelijana käyttäisivät, hänen olisi oltava suomalainen.

Lissaboniin viime vuoden lopussa val-

Françoise Schein, Lissabonin Parque-metroaseman luonnoksia sekä aseman rakennustyömaa.

mistunut Parque-asema on monessa mielessä Scheinin metroprojektin tähänastainen pääteos. Vasta Lissabonissa Schein on saanut vapaat kädet ja avoimen shekkitilin toteuttaa ajatuksiaan. Kaksi vuotta kestänyt rakentaminen oli valtava projekti, johon osallistui yli 400 ihmistä.

Scheinin monella tapaa ainutlaatuisia ja tärkeitä metrotöitä vaivaa tietty ylitiekstuaalisuus. Lissabonissa hän tutki esimerkiksi tarkkaan mikä on verbin löytää historia. Tukholmassa vuorossa on verbi *havaita*. Tekstuaalisuutta lisää se, että Schein siteeraa seinillä usein suuria, kuuluisia ja ehkä kuluneitakin ajattelijoita, viimeksi Pessoaa, Herakleitosta ja suosikkiaan Deleuzea, jossa korostuu intuition ja vapaan assosiaation merkitys. Scheinin hauskana credona voidaan pitää lausetta: Mitä tahansa voi yhdistää keskenään.

Tekstikorostuneisuus tuli hieman huvittavasti ja traagisesti ilmi Lissabonin metron rakennuksilla, sillä osa työntekijöistä ei osannut lukea tai kirjoittaa. Niinpä kirjaimet hyppivät paikoiltaan ja etenkin s sattui toisinaan seinään väärinpäin.

Lissabonissa teemana oli löytöretket. Schein täytti aseman seinät yhteensä 50:llä taululla, joissa seurattiin kronologisesti portugalilaisten matkantekoa uuteen maailmaan 1400-luvulta lähtien. Tärkeään rooliin asettuvat brasilialaisen taiteilija Fédéri-

ca Mattan tekemät hyvin yksityiskohtaiset, usein vain yhteen laattaan tehdyt symboli-kuviot.

Aseman suunnittelussa korostuu Scheinin suuri mielenkiinto juuri karttoja kohtaan. Lissabonissa hän muutti käyttämiensä karttojen avulla perspektiiviä siten, että skandaali perinteistään tiukasti kiinni pitävien portugalilaisten historiotsijoiden kanssa oli valmis. Paikalliset tutkijat olivat suunniltaan kun Schein kuvatessaan löytöretkiä ei ottanutkaan näkökulmaksi tavallista portugalilaisten luomaa perspektiiviä, vaan käytti karttaa joka on tehty pohjoisnavan näkökulmasta.

Näin ollen uuden ajan maailma näyttää luonnollisesti aivan toiselta. Vaihdoksen aikaansaama muutos liittyy hyvin olennaisesti historiaan, sillä jakaessaan keskenään Amerikan mantereita, espanjalaiset ja portugalilaiset käyttivät nimenomaan vanhaa senaikaista portugalilaisten karttaa, joka tunnistaakin vain pienen osa Brasiliasta. Kartan avulla Portugalilaiset saivat sopimuksessa oletettua kymmenkertaisesti suuremman alueen itselleen.

Skandaalia seurannut julkisuus häiritsi ja tutkijat jopa uhkasit keskeyttää koko aseman työt. Vasta tavattu metron johtajat Schein kykeni vakuuttamaan, että hän ei muuntele historiaa, vaan vaihtaa vain perspektiiviä. Todistettuaan käytännössä, että kartat, sanat tai määritelmät eivät ole muuttumattomia entiteettejä ja että asioita ja tulkintoja ei ole koskaan yksi vaan useampia, Schein sohasi tehokkaasti sellaista pesää, jonka nationalismi ja yksioikoiseen historiankirjoitukseen pakottavat henkilöt maasta riippumatta yrittävät julman huuruksilla henkäyksillään pitää piilossa.

Ongelman ratkaisussa Schein käytti apunaan tavallista, jokaisesta kahvilasta löytyvää sokeripalan paperikuorta, jossa esitetään yksinkertaisella kuvalla Portugalin rajat. Paperipalan piirroksessa Madeiran saaret ovat mukana, mutta tilanpuutteen vuoksi saaret on sijoitettu tarkkoihin kartoihin verrattuna aivan liian lähellä manertta. Sokeripalan Portugalil oli metron johtajille ja maan historian tutkijoille kuitenkin edelleen Portugalil. Sittenkin.

Kirjoittaja on turkulainen valtiotieteen kandidaatti ja taidearvostelija.

taide